

Խմբագրութիւնը բաց է ամէն օր (բացի տօն օրերէն) ժամը 9-ից մինչև 3-ը: Յայտարարութիւնները ընդունում էին առին լեզուներով Յայտարարութիւնները բառին 3 կ., ընկլամները համարկրկնապատիկ:

Որքերու որդեգրման և զետեղման
ար Պատրիարքարանի մէջ յատուկ
խաներ սահմանուած են, զարգ մը
խաներու մէջ կարճաճազրոյն ընդ-
ուր որբերուն անուններն, ինչպէս
զորքլոյն վիճակներէն Ուրիշ տու-
ներու մէջ պիտի գրուին Պոյս Ե-

բուսական, և կընշանակուին անոնք ալ որ սկսած են հողագետական խնդրել ազգ. իշխանութիւնէն՝ Թագ. Խորհուրդներու կամ ուղղակի Պատրիարքարան յիմեով:

Պատրիարքարանի խնդրանքը Պայպի հասուցի նպատակաւ մարմնին կողմէ շաբաթու 300 օսկիի նպատակը պահուել է Մայիսի 10-ը առաջնորդարանը, տեղւոյն կարօտելոց համար:

Պիթիւի միսիոնարը որդեկիր են 70 որդի տղաներ:

Այնթապի քանի մը ազգայիններ հաստատուել են Վրացիոսի ներքոյի քաղաքին մէջ և կղերական մանուսայագործութեամբ: Ներքոյի մէջ բացուած հայ որբանոցը մինչև 200 որբ ընդունելու տրամադրութիւն ունի, կըսուի, եթէ Երուսաղէմայ Տ. Յարութիւն Ս. Պատրիարք հայրը հաճի սոյն որբանոցին հաստատող ազգային մարմնին տրամադրութեան ներքե զնն տեղւոյն Ս. Մակարայ վանքը:

Վանայ բուսական փոխ-հիւպատոսը Տիրապէրի, Պիթիւի, ու Մուսուլի կողմերը պայտ մը կը կատարէ:

Հայկի ու Տէյթիւի պահեստի վաշտերն, որք անցնալ տարի ի դէն կուտան էին, արձակուեցան, որովհետեւ այդ կողմերը կատարեալ անդորրութիւն կը տիրէ:

Բ Ե Ր Ո Ն Ի Կ Ո Ն

Թիֆլիսի նահանգապետը գաւառական աստիճանութեան առաջարկել է գիւղերում և գիւղաբնակներում հետեւեալ միջոցները ձեռք առնել ի դէպ, եթէ ժամատար մուտք գործի, 1) առողջապահական հոգաբարձուներ ընտրել այդ լանին համապատասխանող անձները և հիմնականում նախապատարաստել նրանց ժամատարի գէմ կուտելու համար: 2) այն անքեր, որոնք նշանակուած են ժամատարով հիւանդների համար հիւանդանոց չլինելու, նորոգել և պահպանել հասարակութեան աշխատութեամբ և նրանց մէջ խոտի ու ծղոտի պաշար հաւաքել մահճանների համար:

Բ Ա Ն Ա Ս Ի Ր Ա Կ Ա Ն

„ԵՐԿՈՒ ԽՍՍԵՐԻ“ ՀԵՐԵՈՒՄ

Քննեցէ՛ք զգիր, զի դուք համարել նորք ունիլ զիստի յաւիտեանդանս: Թ. Բ. Գ. Ե. Զ. Ը. 39

(Վ. Ե. Զ. Ը.)

Ի.

Մի գուցէ բարեմիտ ընթերցողը մեր յառաջ ընթաց պատմական դէպքերուն տոհմին, և դարձեալ ազգին զարթոյր իրաւունքը բողոքեն, ուստի արժանի կընտրուին Նիկիոսի ու Սուրբ Կիւրիակոսի պատրիարքն ու Աթոքոս տուած հրովարտական թարգմանութիւնը բառ առ բառ օրինակել աստ և յետ այնորիկ յարել հայկական յիշատակագրաններն, որքան որ զիստի և ձեռնհաս եղած ենք:

Հրամայեցաք Մեսրոպը եպիսկոպոսից լինել արքեպիսկոպոս յերուսաղէմ ի վերայ հայոց, զգեցուցաք նմա վերաբերու պատու, և կարգեցաք զնա վերադասուել ի վերայ ամենայն կալուածոցն, և բարձաք զամենայն նեղութիւնս եպիսկոպոսին այնմիկ և վանօքն ինչ նորա. չհամարձակել ումիք պահանջել կամ առնուլ ի վանաց ձէթ, ձմա և զայլ իրաւ. և եթէ որ յանդգնեցցի հակառակ օրինաց մերոց, պատիժս կընցէ. արգիլեալ է ծանրանալն ի վրայ վանաց յանրաւի, սահմանել նորանոր իրաւ և յաւելուլ զանիւրաւութիւնս և զլրկանս: Ըստ կամայ իւրեանց փակեցին և բացցին զդուռն վանաց, երբ և յորժամ կամիցին, և մի որ հակառակ:

1) Տես լեւոր-Քառ. № 57.

3) զեղատներին և զեղատնային տաբաններին պահեստատէրերին առաջարկել, որ նրանք անտահանական տեղեր պատրաստեն, իսկ գիւղերում ուղտը է կրի պաշար լինի: 4) ճշտել որոշել այն տեղերի դիրքը, որտեղ պիտի թաղուին ժամատարաց մեռածները: 5) կատարեալ աշակցութիւն ցոյց տալ նահանգապետի հիմնած հասարակութեան առողջապահութեանը վերահսկող մասնաժողովներին:

Այս օրերս Արդուինի գաւառից Թիւրքիա են գաղթել մահմեդական 9 ընտանիք, որոնք կազմում են 64 հոգի:

Անտոնիայից Թաթում եկողները, տեղական լրագրի ասելով, հաղորդում են, որ Փոքր-Ասիայի թրքական նահանգապետներում մեծ յուզում է տիրում: Յոյները փութով հեռանում են, շատ յայն վաճառականներ շտապում են ծախել իրենց գործերը, որպէսզի կարողանան երկու շաբաթուայ ընթացքում հեռանալ Թիւրքիայից, ինչպէս կարգադրել է օսմանեան կառավարութիւնը:

Գովկասի ուսումնարանական վարչութիւնը խնդրամատոյց է եղել, որ Գովկասի ուսումնարանական շրջանում գտնուած գիւղական տարրական ուսումնարաններին, պետական գանձարանից տրուող նպաստն անխցնուի:

Ներկայումս Բագուում են գտնուած ֆրանսիական և անգլիական միքանի ընդերքային ներկայացուցիչներ, որոնց հետ մի քանի հայ խոշոր նուաժարդիւնաբերողներ բանակցում են իրենց նաւթային գործը վաճառելու:

Աղեստայի թերթերը հաղորդում են Քիշնեի յայնքը իրար մէջ 65,000 ֆրանկ են հաւաքել և դրել յունաց Թագուհու տրամադրութեան տակ:

Այս տարի Գովկասի հանքային ջրերում սեղորն պաշտօնապէս բացուելու է Պետիգորսկում մայիսի 15-ից, Էսսենթուկում յունիսի 1-ից, Գիւլափոս:

Կեսցի այնմ: Յորշափ կամիցին միաբանք վանաց լիցի ի վրայ նոցա Մեսրոպը եպիսկոպոս առն և իշխան, և յորժամ ոչ հաճեցին ընդ այն, իշխուցեն զնա յիշխանութիւնէ, ըստ ընտրութեան կամաց և ըստ վաղմի սովորութեան իւրեանց. մի որ հակառակ կացցէ հրովարտակա, զրեցաւ ի ընկալելով ամսոյ, ի Թուին 1008: (Տես պատմ. Երուսաղէմի ձեռն. հա. տ. երես 113): Է. Մ. 2-րդ հանդէս, ի պատմին զվարս Սիմէօնի հայկազն կրօնաւորի, ասէ. «Ի հասանել նորա յերուսաղէմ, և ի տարածել համարալ սրբութեան և օրանշիկ վարուց նորա, ընկալաւ զնա Արքեպիսկոպոս. քաղաքին, և միջթաղէր ի նմանէ իբրեւ ի հրէշտակէ Աստուծոյ: Ապա յետ վախճանի սրբոյն, որ եղև յիտալիա ի վանս Բենեդիկտեան կրօնաւորաց, ուր պահն ասէ, ամփոփեալ յարկեցա զնաբազն նորա, սաղմոս և կտակարան հայրենէ, բերեալ ընդ իւր ի հայրենի աշխարհէն: Եւ թուղթ մի ի հայ լեզու գրեալ առ նա ի յորանէ հայ եպիսկոպոսն Երուսաղէմի, զոր ոմանք զնեն զնա պատրիարք քաղաքին: Սա ինքն Արքեպիսկոպոս էր և զայլ թուղթ մի յանձնարարական ընդհանրապէս առ արեւմտայս, յետ եւրանելոյ սրբոյն ի Պաղեստինոյ (1010): հա. ք. երես 861, 865:

Փայտեալ փորք խաչ Աղոմայ որդւոյ Սէնէքերիմայ արքային հայոց, գրեալ ի ի վրայ նորա, 456 թուին հայոց (1007) յիշատակ ի տաճարի սրբոյն Յակոբայ (անս պատմ. Երուսաղէմի հա. ա. երես, 111):

Ս. Յակոբայ տաճարին մէջ պահուած մեծագիր մագաղաթի վրայ գրուած

կում յունիսի 15-ից, Թիւրքիայում յունիսի 15-ից:

Ճանապարհների հաղորդակցութեան միջոցառումները բոլոր երկաթուղիներին վարչութիւններին կարգադրել է, որ նրանք քննեն ուղեորների բողոքները և անպատճառ պատասխան տալ նրանց:

Լրագիրներին ասելով, ցանքերի ապագայ վարչութեան Գրասի յայտնի ծրագիրը վերադառնալով քննուի կառավարչական շրջաններում:

Ապրիլի 5-ին Գորում վախճանուել է անդուշի ու Ստեփաննոս եկեղեցու առաջ քահանայ տէր-Յովհաննէս Տէր-Միխայիլ 107 տարեկան հասակում: Եղեակաք լրագիրը մի խիստ համակրելից յօդուած է նուիրել հանգուցեալ հայ քահանային:

Ապրիլի 8-ին Զուշում երկրաշարժ է եղել:

ՄԵԶ ԳՐՈՒՄ ԷՆ

ՋՈՒՋՈՒՑ.— Կարծես թէ այս տարի գարնան երես չպէտք է տեսնենք. մերթ ձիւն է գալիս, իսկ օրերով շարունակ յորդ և երկարատեւ անձրեւ:

— Նայելով հանգամանքներին, կարելի է ասել, որ մեր յետամնաց քաղաքը շուտով կը քարկարգուի, որովհետեւ մեծ եռանդ են ցոյց տալիս քաղաքաւարտ պ. պ. Քալանթարեանը և նրա օգնական Ջուլադ-բէկ Նիկոնեանցը: Քաղաքի բարեկարգութեան և սպասելիք ժամաւախի գէմ մարառելու համար քաղ. խորհուրդը վճել է միանուագ ծախսել 100,000 ռուբլի: Քաղաքն ունի 25 հազար ռուբլի պատրաստի, 25 հազար ռուբլի այս տարի եկամուտ է սպասուում, իսկ պահաւ 50 հազար ռուբլի պէտք է պարտքով վերցնի քաղաքը պետական բանկից, մի քանի նուազում վճարելու պայմանով:

Խնդրում ենք նրանցից, որոնց մօտ գտնուում են խմբագրութեան

երկաթուղիք աւետարանի յիշատակաբանը, զոր նուիրած է Գագիկ արքային կուրցի ի յիշատակ Ս. Յակոբայ վանաց, զոր մինչև ցարդ անվտանգ և անկորուստ կրպակապում յաստ:

1. Ի սկիզբն աւետարանին: Երբ... Բեն. Բ. Գ. Ե. Զ. Ը. 39
2. Զարթոյն արքայ աւետարանին: Գագիկ: Զահարի: Երբ... Բեն. Բ. Գ. Ե. Զ. Ը. 39
3. Զարթոյն արքայ աւետարանին: Գագիկ: Զահարի: Երբ... Բեն. Բ. Գ. Ե. Զ. Ը. 39
4. Զարթոյն արքայ աւետարանին: Գագիկ: Զահարի: Երբ... Բեն. Բ. Գ. Ե. Զ. Ը. 39

5. Սոյն աւետարանին կողին կախարչին վրայ գրուած յիշատակաբանի պատճէնը.— Զարթոյն արքայ աւետարանին յիշատակ է արքային հայոց Գագիկ չահանշահ կոչեցելոյ որդւոյն Արաքայ: Ի Թուին Ռեծթ (1703) նորոգեալ և կազմեալ էր սա Միքայ պատրիարք Դրիգոր մեղապարտ վարդապետ (224-թայակիր) արծաթապատ ետու զարգարի ի փրկութիւն հոգւոյ իմոյ, ի ս. Երուսաղէմ ի դուռն սրբոյն Յակոբայ:

Աւելցնենք աստ ուրիշ հնութեան մաս մի որ պատահած է յերուսաղէմ, և Գրիգոր Արծրունեաց եպիսկոպոսն Երուսաղէմ և Ս. Յակոբայ վանքին ի հայոց գրած նամակին մի կտորն: Ընդ միջն ժամանակի կայսրն Յուստինիանոս, իսրեալ մի բանից ասն ուրում հրէի,

հասանելի գումարներ եւ որոնց վրայ... Նամակն ուղարկել խմբագրութեան:

Նոր-Գար-ի առաջիկայ համարը ըստ կրտսնի տօներից յետոյ հիշ. Գ. Զ. Ը. 39, Կարելի 17-ին:

ՏՕՆ ԵՒ ԿԻՐՈՒՄԻ ՕՐԵՐԸ ՍՈՒՐԲ ՊԱՅԵԼՈՒ ՀԱՐՑԸ

Գիրակին սրբութեամբ պահելու հարցը գոյութիւն ունի Խորաշխարհի ազգի ժամանակ, որի հեղինակը կամ աւելի լաւ է ասել հաստատողը, եղել է Մովսէսը, Խորաշխարհի ազգի գլուխը, թագն ու պատկը: Այնուհետեւ այդ օրը իւր իրական կանոնադր գոյութեան և հաստատուն կեանքի մէջն է մտել Յիսուս Քրիստոսի երևալու ժամանակ:

Որպէս հանգստութեան և աղօթելու օր, նա կայ և գոյութիւն ունի ամեն ժամանակ ժամանակի ընթացքում այդ օրուայ ճշմարիտ կատարումը թուացել է և նա կորցրել է այն նշանակութիւնը, ինչոր ունէր Քրիստոսնէութեան սկիզբական և միջին դարերում: Սակայն այդպիսով չի ոչնչանում սուրբ պահելու օրը, նա դարձեալ իւր կանոնադր վիճակի մէջն է մտնում 19-րդ դարում, երբ մարդկային խիղճը աւելի է բարձրում թշուառների, բանուորների վրայ: Նրա կանոնադր չկատարման համար, Երուսաղիս սուրբանկարը երկրները մեծ կորուստ է մղում և հանուն մի իրենց ցանկալի նպատակին: Սեղանում նա դեռ նոր է մտնում իւր կանոնադրման ճանապարհի մէջ և փոքր առ փոքր մարդիկ թէ իրենց անձնական հանգստութեան, թէ բանուորների ոյծերը չթուլացնելու և թէ վերջինների աղօթելու միջոց տալու համար աշխատում են կիրակին պահելու: Գիրակին որպէս ջերմ պահպանողական երկիր կերակրի և գլխաւոր տօները կամ ընթերցանութիւն մինչև այժմ կանոնադր պահպանել է և աշխատում է պահպանել: Վերջին ժամանակներս առ պատրիարքն Երուսաղէմի կատարել գտնու քառասորեայ գալուստեան ճեպարն ի տաճարն ընդ ծննդեան և ոչ ըստ յայտնութեան ի վեց յունի վարի: Գի մինչև ցարդ անվտանգ և անկորուստ կրպակապում յաստ: Երբ... Բեն. Բ. Գ. Ե. Զ. Ը. 39

Գրեաց առ պատրիարքն Երուսաղէմի կատարել գտնու քառասորեայ գալուստեան ճեպարն ի տաճարն ընդ ծննդեան և ոչ ըստ յայտնութեան ի վեց յունի վարի: Գի մինչև ցարդ անվտանգ և անկորուստ կրպակապում յաստ: Երբ... Բեն. Բ. Գ. Ե. Զ. Ը. 39

Երբ... Բեն. Բ. Գ. Ե. Զ. Ը. 39

Սակաւ ինչ խաչակրաց արշաւանաց վրայ խոստենք, մեր առաջին խոստումները կատարելու համար, զի մինչև ցարդ յառաջ ընթացող անհրաժեշտ է յիշատակել:

Նախկին վաճառականները չաւառանալով 6 օրեայ աշխատանքով, ցարդ անհրաժեշտ նրա նշանակութիւն և շահախնդրները (աւելի մեծ չափ հրէաներ) իրենց խանութները բաց թողնելով սկսեցին գաղտնադրի առեւտուր: Երուսաղէմի լիմանայով վաճառականների այս ընթացքը մի քանի քաղաքային յարաբերութիւնները խառնեց: Երբ... Բեն. Բ. Գ. Ե. Զ. Ը. 39

Ընկերավարականները, որոնք ամեն ժամ և րոպէ գտնու են և կանաչ ժողովներ գումարելով աշխատում են բանուորների հանգստութեան օրը շտապելով, փոխանակ միանալու կառավարութեան հետ, նրանք հակառակ են անում. միանում են վաճառականների հետ և մի ընդհանուր հրաւերով մայրաքաղաքի բնակչութեանը կանչում են միասնաբար ոյծով բողոքելու սուրբանկարի կառավարութեան դէմ: Ինչպէս մեզանոց այնպէս էլ այսօր, փողոցներում դատարկ մարդիկ շատ կան, որոնք բաւական է մի խօսք լսեն և մի բաժակ զելից ըմբելը տեսնեն առաջնորդ պատրաստ են ուսանց մաղաւտանութեան մէջ մտնելու կատարել նրա առաջարկութիւնը, որը բարի է գտնու և մի բաժակ խմելու քան իրենց համար: Մի ամսից յետոյ 100,000 ինչ անի ստորագրութիւն է հաւաքուած ցանկանում են այդ խնդրով գլխիկ ներքին գործերի մինիստրին, որ իրեն թայլ արուի ազատ ցանկալեալ կատարելու յիշեալ տօները: Գլխաւոր նկատել ունենալ որ այստեղ կիրակին իրից բացի համարեա մի երկու տօն կար կատարուի են. այսպէս տօները շտապարաններն տեսնուեցաւ որ Յակոբայ վանքը ի ընդ առաջ ազգի սեպականութիւնն է, ոչ խաչակրաց ժամանակակից և ոչ նոցա պատգեւ, ինչպէս մեր գիտական բարեկամ կըլարժէ, զի նորա հայ իշխանաց իւր բարեաց փոխարէն, բարոյապէս և նիւթապէս չարիք հասուցին, շատ ատեն մեր իշխանները հալածելով և դուռնով և նոցա երկիրը յափշտակելով, ինչպէ կըզրեն Մատթէոս Գահայեցին և Արքաւոր տարեկիրն և այլ տոհմային պատմիչը: Արքաւոր խաչակիր գործադրութիւնն իրեն խոժեցնելու անցնալ Գրիկոյ աշխարհին դժուարին կապաններէ և կամաններէն, և ընդարձակ դաշտի այլ և այլ կողմերն տարածեցան աշխարհը: Սոյն ժամանակին Գրիկոյ հայ իշխաններն, Ռուբինեանք, Հիւթմեանք, Բագուներ և այլք. աստիցմ ոմանք ինքնազուտ, և ոմանք յունաց կայսրներու կողմէն կարգեալ բերդերուն, Տօրոս լեռանց կիրճերուն և գրիթէ Գրիկոյ աշխարհի մեծ մասին տիրած էին: Սակայն շատ ատեն Յունաց ազգին դառն նենգութիւն է չըջակալ ազգաց անխուսելի բռնութիւնէ նեղուած և զգուած էին: Իսկ երբ տեսան հեռուոր երկիրներէ եկած խաչակիր զօրաց բազմութիւնը և անմաթօ աղքատ իրեն հաւատարիմ բարեկամ և հաւատաց կից քրիստոնեայ կարծելով, հայկական պարզութեան հոգւով և մարմնով յաբեցան անոնց, սեղոտ բարեկամութիւն հաստատեցին բանակին սպարապետաց հետ, որք էին Գոնդորբէ, իւր երկայնի Բաղարին, Սէնթիլ, և այլք: Միմիտս ստիւլ, ուղիղ և զիւրիկ հանապարհով ստաշնորդեցին անոնց, զանազան պատմական վաճառականները չաւառանալով 6 օրեայ աշխատանքով, ցարդ անհրաժեշտ նրա նշանակութիւն և շահախնդրները (աւելի մեծ չափ հրէաներ) իրենց խանութները բաց թողնելով սկսեցին գաղտնադրի առեւտուր: Երուսաղէմի լիմանայով վաճառականների այս ընթացքը մի քանի քաղաքային յարաբերութիւնները խառնեց: Երբ... Բեն. Բ. Գ. Ե. Զ. Ը. 39

ի վրայ այնքան շատ չէ ինչպէս մեկանում։
Նայել իսկ կայսեր ծննդեան ու գահա-
կալութեան տօներին ժողովուրդը տղատ
է այնպէս վարուելու ինչպէս ինքն է ցան-
կանում։ Յամենայն դէպս մենք կար-
ծում ենք ինչպէս տեսնենք ըզրոյր տն-
կատարէ մնալու և կիրակին դարձեալ
որբութեամբ կատարուելու է։

Արշակ Խարկ.
Կերմանիս։

ԱՍՏՈՒԹԱՏՈՒՐ ԱՍՊԵՏ ԶՈՒՆԻ

—Աստուածատուր ասպետ Զուկի
յուզարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ շա-
բաթ օր Բերայի Ս. Երրորդութիւնը եւ-
կեղեցին։ Ներկայ էին Ս. Պատրիարք
Հայրը, մէկ քանի ծպխկոյսներ, Վար-
դապետներ, բազմաթիւ քահանայք,
դպրատիւք, դպիրք, Ազգ. Վարչութեան
և գանազան Հոգաբարձութեանց և խը-
նամակաւորութեանց անդամք, Ամեն. Տ.
Ազգարեան Սրբազանի կողմանէ Պատր.
Փոխ. Հայր Կոմիտաս Իսկէնտէրեան և
Տ. Պօղոս Ե. Ազգ. Ղազարիկեան, Վի-
նոնայի Միթրաքեանց կողմանէ վար-
դապետ մը, Հայ Բողոքական երեկոյք,
Յունաց Պատր. Փոխարեանը և Բերայի
Մեծապետի տնային անդամք, Ամեն. Տ.
նախ իրեն զգալիք Աստուծոյ Հովնաթան
Հիւսիսապետ, զեռապետան տառապան
թարգման և Հիւսիսապետանի պաշ-
տօնէութիւնը։ Աշակերտներ եկած էին
Պէտրոսեանցի Աստուծոյ - Հունգարական
վարժարանէն (որուն հիմնադիրն է բա-
րեբարն եղած էր) Ս. Փրկչեան Արքա-
նոցէն, Պաշտօնական Արքանոցէն, Հասարակ
վարժարանէն, և այլն։ Պային նաև թէ
Երուսաղէմի թէ հայազգի երեկոյքներէն
Պատկերներ զբնակ էին Աստուծոյ Պաշ-
տօնէութիւնը, Բերայի Թաղ. Խոր-
հուրդը, Բերայի աղքատ ուսանողները,
և մի քանի մասնաւորք։ Ազգ. Վարչու-
թիւնը զբնակ էր խոշոր կերպի մը Դա-
մասկանի խոտանայ։ Պատրիարք
Հայրը, բացառելով թէ ինչպէս Սու-
րբապետ խոտանայ ընտանիքի մը գաւառին,
նախ ուսուցիչ, ի վերջոյ իր ստղանիւղով
աշխատասիրութեամբ և պարկեշտու-
թեամբ ընկերութեան մը՝ փառաւոր
վրէժ մը բռնած էր իւր վաճառական,

տեղադրած մէջ ինչպէս կ'ըլլէ, մա-
նաւանդ Անտիոք քաղաքի պաշարման
և առանձին միջոցին։ (Տես Մատթէոս ուս-
հայեցի երես 321, ապ. Երուսաղ.) Ա-
ռատ պաշարք և ուսանողի ամբողջ բա-
նակը կերակրեցին և վերահաս սով ու
վտանգէն այնքան բազմութիւնը աղա-
ւանցին։ Այս բարեպաշտական և քրիս-
տոնական գործոյն ոչ միայն հայ իշ-
խանք և ժողովուրդը, այլ և սեռ-վերան
կրօնաւորներն անգամ ձեռնադրու եղան
տես Մատթ. Ուս. երես 314։ Քաջ
յայտմանէ հայազգի գլխաւորներն,
չգիտեմք ինչ նպատակաւ, իրենց
իշխանազուն և աղքատները օրիորդ-
ները այս նորից անծանօթ օտա-
րականներուն գիրկը ձգելով իրենց
փեսայացուցին և ազգակցութեամբ ըն-
տանութիւն կազմեցին ինչպէս որ այս
ուրախ յոյժութիւնը մտաւ և տեսնեց
Գիրիկոյ հարստութեան տեսնեց թագա-
ւորաց և իշխանաց մէջ, որոյ դառն հե-
տեանը անազան ուրեմն ճանաչեցին
իրենք. օրինակի համար մեր Հեթում
Ա. Թագաւորն իւր Մարիամ քոյրը Յոպ-
պէի արքայ Պալեան տոհմէն Յովհան
Իսկանդարին հետ ամուսնացոյց, իւր
դուստրը Եւփիմէ (Փիմի) Սիգանի տիկնոջ
Պալեան Պապագարին Յովհան Իսկանդար-
ին հետ, և այլը այլոց հետ։ Գրեթէ
Ժ. Գարուն կէսը ըլլալ Աստուծոյ նշա-
նաւոր քաղաքացի և տէրութեանց տիկ-
նայքն հայոց թագաւորութեան օրիորդ-
ներն էին։ Սակայն Հեթում իւր կեն-
դանութեան փեսայներուն և թոռնե-
րուն վրայ հասած չարիքներն տեսաւ
և կրեց, ինչպէս ուրիշներն այլ։ Այս
մարմնաւոր ընտանութիւն ծնաւ հոգե-

տեղանաւոր և ունեւոր, և արժանացած
էր Աստուծոյ-Հունգարիոյ Վեհապետէն
ստանալու երկաթեայ Թագի տապանու-
թիւնն, որ ժառանգական ազնուական-
ութեան տախտակ և աստիճանը կը
շնորհէր իրեն։ Հանգուցեալն իր մէջ մի-
այն բարեգործութեամբ, այլ և ուսում-
նականութեամբ նշանաւոր էր, զի Եւ-
րոպական այլ և այլ լեզուներէ զատ
մասնաւոր սիրով ուսած էր ազգային
լեզուն։ Սրբազան դամբանախօսը՝ պան-
դոկա ազգայնոց օգնելով հանգուցեալոյն
ըրած լուրջգործութիւններն ևս զրու-
ատելէ յետոյ, յիշեց անոր հասակն, որ
իր կենտրին մեծ նպատակաւն եղած
էր, և օրհնեց անոր յիշատակը։ Դա-
գաղը մեծ հանգիստաւորութեամբ փո-
խադրուեցաւ Զիշիի գերեմանատունն
ուր ամփոփուեցաւ իւր ամուսնոյն քով։
Ասպետ Զուկ, իր Կտակով, ի կենդա-
նութեան Զուկեան Հաստատութեան
յառակցուցած էր 60,000 ֆրք., որոյ
տարեկան շահով Երուսաղի վարժարան-
ները պիտի զբոսնայ ուշիմ, աղքատիկ,
արժանաւոր Հայ պատանիներ, որք
պիտի ընտրուին համահաճ հաւանու-
թեամբ Դեսպանատան և Պատրիարքա-
րանի Թրանսիլվանիոյ Հայ գաղթական-
ութեան և Թուրքիոյ Հայ ազգայնոց
մէջէն։ Հանգուցեալոյն շարժուն հարստու-
թիւնէն այս 60,000 ֆրք.-ին վրայ կ'ա-
ւելնայ 20,000 ֆրք. ևս 20,000 ֆրք.
ևս կրթական մասնաւոր տրամադրու-
թեամբ, 2,500-ը Ազգ. Հիւսիսապետ-
ցին, 2,500-ը Սուրբապետի Հայ վարժարա-
նին, 2,000-ը Պէտրոսեանցի Աստուծոյ
վարժարանին և 2,500 ը Գ. Պաշտ.
Փրանձ Երուսաղի քաղաքական
Հաստատութեան, 10,000 ֆրք. ալ իւր
ազգական մի քանի տիկնիկներուն կը
թողու։ Պէտրոսեանցի տունը պիտի
ծախուի և արդիւնքը պիտի բարդուի
Հունգարեան Հաստատութեան վրայ, որ
այսպէս պիտի ունենայ ընդ ամենայն
100,000 ֆրք. դրամագումար։ Իսկ նոյն
տան վաճէի եկամուտը պիտի պատ-
կանի Երուսաղէմի վանքին։ Իր գաղթ
և կարասեաց վաճառումն ալ կը գոցէ
Դեսպանատան յատուկ աւուրքերն և Քա-
րիդէ մեկնէ Պոլիս մարմնայն փոխադրու-
թեան ու թաղման ծախքերը։

ուր ընտանութիւն և տոնոցմէ յառաջ
եկաւ գտնադան տեսակ դժուրութիւն,
երկպառակութիւն, մեծ պայքոյթ դը-
րացի օտար իշխանաց և ի վերջոյ տէ-
րութեան կործանման տարիք։
Գոնդոլիւր Անդրոյա տիրելէն յե-
տոյ, սուրբ գործոց ղէպի Պաղեստի-
նոյ երկրը, և Երուսաղէմ ս. քաղաքը
պաշարեց ի 15 յուրիս ամսոյ։ Հաս-
րնդդիմութեանց ու կոտորածէ յետոյ
առնուեցաւ քաղաքը 1094 յուրիս 15
ին, յաւուր ուրբաթու, ժամ իններորդ,
և անմիջապէս սկսաւ ծածանել խաչա-
կրաց զրօշը Երուսաղէմի բերդին և
պարսպին վրայ։ Քաղաքին պաշարման
ատեն մեծ հայտապետն հայոց Գրեգոր
վկայաւոր, և կամ ըստ Ա. Եւսեբիոսի,
հայապետն հայոց Տէր-Վահրամ, որ
երկրորդ անգամ ուխտի եկած էր յե-
րուսաղէմ. այսպէս իմանալով կուգէին
ձեռք բերել և սպանանել, զի թէպէտ
մեծամեծ վտանգներ կ'ըլլէր, այլ խնա-
ւորն Աստուծոյ աղբեցաւ, մանաւանդ
գիտէին այսպէս թէ նա հայ է ազ-
գաւ և անվնաս որ, և այսպէս ուրա-
խութեամբ իւր տեղը դարձաւ։ Զատ
հաւանական է, որ մեր բարեկամ Զահ-
նապարեանց ուսեալ վարդապետը ընդ-
գիմարտէր մեզ թէ, միթէ վկայաւոր
ս. Յակոբայ վանքը պատապարտած էր,
և հայը ուրիշ վանքեր չունէին։ Առ այս
ամենայն համարակութեամբ և վստա-
հութեամբ պիտի պատասխանեն թէ,
այո, զի թէպէտ հայ վանքէն չա-
տեղը կործանած և յափշտակուած էին
հինգերորդ և կէս դարէն սկսեալ, այլ
չատերն ալ տակաւին կանգուն և շէն
կեցած էին, կրնաւորեալով և հոգեւոր

ԻՆՏԵՆՍԻՎԻՏԵՐ

Ն Ո Ր Ո Վ Կ Ե Գ Ի Պ Տ Ո Ս Ի Ց
(Վերո-Գործի թղթակցից)

ԳԱԶԻԵՐ, 25 մարտի. —Օրը օրին ա-
մեն կողմերէ եզրկապտո գաղթողներու
թիւը կ'աճի, 10,000-ը անցած է արդէն
այստեղ գաղթողներու թիւը։ Բարե-
գործական ընկերութիւններ, նպաս-
տամատոյց յանձնաժողովներ շուտաւ
մոնացել են թէ ինչպէս կ'երակրեն այդ
կարօտեալները։

Սրդ միթէ տեղը չէ հարցնել թր բո-
լոր գաղթականները կարօտեալներն են.
Անա լուրջ հարց մը, որ կրնի մայր րն-
կերութեանց անգամներուն։ Գրեմանա-
յն մայրիկի գծով արտաքիններ, ո
րոնք իրենց դրպային մէջ բաւականա-
շափ դրած ունին, և թէ ուղին կըր-
նան իրենց համար համեստ գործեր
ստեղծել, բայց անամօթութեամբ ծան-
րացած են կարօտեալներուն իրաւուն-
քը եղող աղքատիկ սնունդներուն վրայ։
Զատեր մուրացականութիւնը այլևս ի-
րենց արհեստն են չինքը, կրքանան
եկեղեցու տուններում մէջ, հասարակաց
համար յառակցուած սեղաններէն կու-
տեն և նոյնպէս գրպանի դրած կ'ստանան։
Եթէ մեր նպատամատոյց ընկերու-
թիւնները այսպէս շարունակեն, ա-
պահով թող լլուրն որ, շուտով եզրկա-
պտո հայերով կ'ըլլենք, այնպիսի հա-
յերով, որոնք իրենց հարստութիւնը
կ'ըրկապտոն, կամ գոնէ պահելու
նոր ծաղիքը բերն են յաւիտեական
մուրացականութիւնը։ Միշտեղեկ կըմա-
նալն այնպիսիներ, որոնք անլուր ան-
կրններու մէջ, խոնաւ գետնայարկե-
րու տակ կ'ըտտայտին, կ'ընկճուին, հի-
մնդ, անտէր և իրենց ամբողջութե-
ամբ նախամեծար կ'ըմամբեն ան-
թիւններ զատուած մեծներ, բան
նպատակ ընդունել օրէ տեղ մը որը ի-
րենց իրաւունքն է արգար։
Գրեմանայ ժամը ունին է։ Հայոց ե-
կեղեցու փողոցով կանցնեմ, ուր կը
գտնուին մեծաւ մասամբ գաղթական-
ներու կ'տարածալայրերը։ Աստուծոյ իմ,
հոն երգի, նուագարանի, կենացներու

տեսնուցներով, թէ քաղաքէն դուրս և
թէ ներս, որոց աղքատիկներու ա-
ւաշխարհը և կամ պատրիարքը, ինչ-
պէս այլևայլ գոյց մէջ կ'ըլլաւտակուի,
իւր աթոռը հաստատած էր ո Յակո-
բայ վանքին մէջ, իրեն տուն և կամ
սեպական տիկնո Տեսան եղբոր Յակո-
բայ առաքելոյն, և այս պատմական ա-
ւանդութիւնը ի սկզբունէ անտիւս Ա.
Թոռոյս գահակալը և միաբանք պա-
հած և իրարու կ'ընդդարձար անգամ
են մինչև ցայսօր, և այս պատրիարքը
կամ աղքատիկներու կ'ըրկապտուէր
իշխել վանքայնը, ժողովուրդը և ուխ-
տաւորները, և սոյն կարգը պահուած
կ'ըտտուին մինչև ցայսօր ժամանակի,
ուստի շատ իրաւացի և արժանի իսկ էր
վկայաւորին ո. Յակոբայ վանքը հիւր
իշխել, և նոյն ժամանակի գտնուած
պատրիարքին և միաբանաց միջնոր-
դութեամբ այն դառն և դժուարին մի
ջոցին ազատութիւն գտնել և խաղա-
կութեամբ իւր երկիրը դառնալ։
Խաչակրայ. ո. քաղաքին և ս. տե-
ղեաց տիրելէն երկու տարի վերջը
1101, այսպէս կ'ըլլաւտեմ Մատթէոս
Ուսեբիոսը. «Ազգն Ֆուսկաց խոտորե-
ցան յուրիկ ճանապարհէ... և ի վերայ
այս ամենայնի զկանայս կացուցանէին
սպասաւոր սրբոյ գերեզմանին Ասու-
ծոյ, և ամենայն ուխտիցն (ս. տե-
ղեաց) որ էին յըրուսաղէմ, և էին այն
ամենայն մեք մեծամեծք առաջի Աս-
տուծոյ. Զհայ, գրեման, գաւորի և
զվրացի, մերժեցին յամենայն ուխտի-
ցն... Եւ յորժամ տեղին զայս ահա-
ւոր նշանս յանդիմանութեան ազգն
Ֆուսկաց, ի բաց մերժեցին զկանայս

ճայնը աշխարհ լուսնը է։ ասեա թէ
երկրաւայ հուրէն ու սուրէն մնացած
փախստական դարձողները չլինէին ա-
նոնք։ Օղին ու գինին իրենց շրջանե-
րը կը կատարին անգաղար։ Բազումը կը
ցնծայ հոն. հայհայտներու դժգոյքը
կը պոթկայ այնտեղ. ու այդ «Տէր ո-
ղորմախ» նման հասարակ դարձած
լուսանքներու հետ գուզընթաց անվերջ
կը լուսնին. «Կեցցէ սուրբ գործը»։ Որ
սուրբ գործը արդեօք։ Օղի ճնկելու և
գինի անկելու արարողութիւնը արդեօք։
Եւ այս ընդոյնք մեծաւ մասամբ նը-
պաստ ընդունողներ են։ Նպատամա-
տոյցները չ'են տեսնիր արդեօք որ, ի-
րենք Բագոսի տակաւնները կը գտտար-
կել տան։ Քիչ մը խղճահարութիւն,
պարոններ, ազգի դրամը սակաւ է. և
պէտքերը ահապին...

Նպատամատոյցներու յանձնաժողո-
վին ուղարկութիւնը կ'ընթակի իրենց
ստանձնած դերի մասին։ Օգնելը պար-
տականութիւն է, բայց յաճախ բարի-
ներ կան, որ չարիքներ կարողանան։
—Եզրկապտո հայական միջազգային
յանձնախումբը որուն զխաւոր անդա-
մներն են մեծահարուստ Սուրուխի և
Գաթաուի պէյի նման բարձրաստիճան
անձնաւորութիւնները փոխ. Տիգրան
փաշա ա'Ալաթիի նախագահութեան տակ
մի պարահանդէս կազմեցին ձիարէ Գա-
լաի շրջը պալատներին մէջ։ Ներկայ
էին քաղաքի բոլոր մեծամեծներու
հետ և փոխներ. փոխներ, թու-
ռեալներ երկուս բազմութեամբ։ Այդ
ամենափայլուն երեկոյթէն զոյցացած
զուտ հասոյթի եղած էր 10,000 ֆը-
րանկ։

—Գ. Պոլսոյ հայերինը լուրջի յո-
ղուածագիր երիտասարդ գրագէտ Գուն-
ծիկ արեղան մեծաւ բրտական հիւան-
դանոցին մէջ թըրախտի հիւանդու-
թեամբ։ Նրա ճիշտ անունը էր Բարթոլ-
ճարեկեան Զապին-գարահիտարցի։
Այս 25-ամեայ երիտասարդը յայտնի
էր իւր կարգը կրօնական յոյուածան-
քով։ Նրա վտիտ մարմինը շրջապատուած
բազմաթիւ պանդուխտներով թաղուե-
ցաւ Մարմենայի գերեզմանատան մէջ,
տնցեալ տարի կախաղան բարձրացող

ի սպասաւորութեան ու ուխտիցն որ յե-
րուսաղէմ, և զամենայն ազգ կացու-
ցանէին յուխտն։ (Տես երես 338,
տես նաև ի ծանօթութեան, երես
508)։ Սոյնքն ի տաճարին ու Յարու-
թեան ուր է գերեզման Գրիստոսի,
Գողգոթայի Գիտ խաչն. և այլ տեղիք,
և արտաքոյ քաղաքին Համբարձման
խել. ու այն ծննդեան ի Բեթղեհէմ,
ենկեղեցին գերեզմանի Ստուգածաթուն
ի ձորն Գեթեհեմի միջև և այլն։ Սոյն տե-
ղիքներէն արեւելեցին լատինք վերո-
գրեալ ազգերը իրեն հոգեւոր պաշտօնը
և պատարագի ու խորհուրդը կատարել
է, յորս ամենայն ազգ բրիտանից ի-
րաւունք ունին իրենց հոգեւոր ծառա-
կութեան գործը անխափան կատարելու
ինչպէս կ'ըտտուին միշտ և ցարդ։ Եթէ
խաչակրքը այսպիսի կրօնամոլութեամբ
միւս բրիտանեայ ազգերը իրենց սեփ-
ական իրաւունքն զրկել ջանացին
ինչպէս որ յետոյ իրենց սխալմունքը
ճանչնալով զղջացին, ինչպէս կարելի է
ս. Յակոբայ վանքը հայոց շնորհիւ, և կամ
հայոց ձեռքը անցնելու միջնորդել։ Ու
ուսմանական Գարապետ վարդապետ հայ
ըր Եթէ գրածին համեմատ, ժամանակը
և եղանակին պարագայները թուական
նով հանդերձ որդակի գրած լինէր,
խիստ դիւրին պիտի լինէր խղիւրդ
լուծել, առանց այդ անգոր դեգերելու
պէտք եղած ապացոյցները մէջ բերե-
լով, այլ նա միայն երկու խօսքով ազ-
գին զարուար իրաւունքը կ'ըրքով խը-
րծեր և անոր պարանոցին տապալի
հարուած մը տալով անցեր է։ Լաշա-
կրած որ ժամանակին և քանիքորդ
արշաւանքին ասան ու Յակոբայ վանքը

յայտնի Մուշեղ Գարեթիկեանի քովիկը։
Երկուքին ալ սակարկելուն հանգիստ
—Այս աւուր նաւով ևս 140 հոգի
մեկնեցան Կրեմլ իւր կամաւոր։
Հերմէն։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՅՈՒՆԱՅ ԵՒ ԹՈՒՐԿԱՅ ԶՈՐԴԵՐԸ

«Politische Correspondenz» ի մէջ
մի յօդուած է հրատարակուած յունաց
և թուրքաց գործերի մասին։ Յօդուա-
ծագիրը հետեւեալ կ'ըրկապտութեան է
գալի։

Յոյն զինուորը հաւասար է թուրք զի-
նուորին ամեն բանում, ինչ որ վերա-
բերուած է խելին, աշարքութեանը,
պարզութեանը, ճարպիկութեանը և
մարմնական ոյժին։ Ընդհակառակը նա
ստոր է թուրք զինուորից սառնասար-
տութեան, դիմացկանութեան, պատե-
րազմական հարամտութեան և ամե-
նից առաջ կարգապահութեան մէջ, ո-
րը թուրքերի մէջ արմատացած է իրենց
կրօնի բնաւորութեան շնորհիւ։ Եթէ
ճշմարիտ է, որ զիւրացին տմենաւոր
զինուորն է, ապա ուրեմն թուրքաց
գործն այդ կողմից բարձր է յունական-
ինից։ Յոյն սպան իւր սրտի խորքում ա-
ւելի պակաս աստիճանով զինուոր է
քան թուրք սպան, որը չգիտէ քաղա-
քական խղիւրդներով զբաղուել և կար-
գապահութիւնից հետաւոր։ Գործնա-
կան և տիրական կրթութիւնը և զար-
գացումը երկու կողմէն էլ հաւասար են,
այսինքն համաշափ և բարձր չին։ Փոր-
ձուած բարձր գորակարներ չունին ոչ
թուրքերը, ոչ յոյները, բայց ինչ վի-
րաբերում սպաններն, թուրքն ունի
այդպիսի սպաններ, որոնք փորձուած
են ուսման իւրաքանչիւր պատերազմի մէջ և
բազմաթիւ պատմութիւններ ժա-
մանակ։

Յունաց գործն այն առաւելութիւնն
ունի, որ նրա հրամանատարութեան
գործը պրկինք ձեռքին է, իսկ պրկի-
ցը ապահովուած է խաղաղանքներից,
միշտեղ թուրքաց գլխաւոր հրամա-
նատարը կախում ունի պալատական

Հայոց անցած է, առաջին, երկրորդ թէ
երրորդ, այս ժամանակները թող որչա՛ն և
ապա ու. Աթոռոյս միաբանութեան հետ
խօսի։
Արդ այսքան լուսական համարելով
չպիտի ստիպուենք վայլ և այլ հանգա-
ման մէջ բերել խոշորով յեղադրու-
թեան բանից։ Գրեթէ անգամ մեր
խօսք, ազգային զբաւուր իրաւանց
նախանձախնդիր ուշ եմ ընթերցողաց
լսիլը։ չժամաբարեւելու համար։ Ա-
ւելորդ կ'ըմամբեմ միանգամայն յառաջ
բերել ստեղծութիւն ու. Աթոռոյս մատենա-
դարանին մէջ հին ձեռագիրք այլ և այլ
ստանալներու և ճառընտրելներու մէջ
գտնուած գանազան յիշատակաւորնե-
րը, որոց շատերը նոյնիսկ ս. Յակոբայ
հոգեւորաւոր վանքին մէջ գրուած են և
վանքին հնութեան հաւատարմով վկայներ
կ'ըմանալուան, թողուք նաև այն ահ-
ւելի արկածները և քստմեկնի վնասա-
կար վէճերը, զորս ժամանակ առ ժա-
մանակ օտար ոխերով թշնամիք իրեն
առիւծ գոռալով յարուցին ընդդէմ ազ-
գային սեփական իրաւունք, առ ի նը-
կուն առնել զազգն և իսպառ զրկել
զնա իրաւանց, և ի մասնակցութեան
ս. երկրին, ինչպէս պատահեցան սոքա
յաւուրս երջանակալիշտակ Այնթապի
եղիւզաբար կաթողիկոսի որդայ Մա-
ղաբայ, և չղթայալիք Գրիգորի և Թե-
գորոս պատրիարքաց, որոց իւրաքան-
չիւր ժամանակի արձանագրեալ պատ-
մութիւնն հրատարակուած և ուշիմըն-
թեցողք ուսումնասիրած և գիտակ հնո-

Ա. Եպիսկ. Տէր-Յովհաննիսեան.
Երուսաղէմ։

